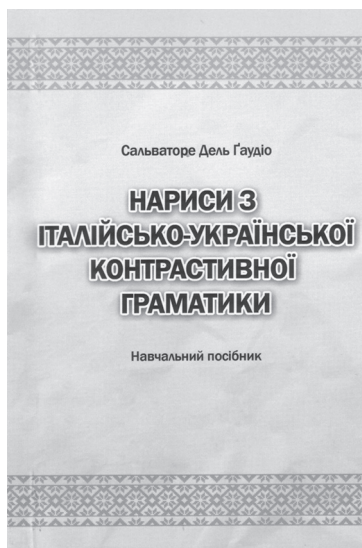

УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКИЙ МОВНИЙ СВІТ

САЛЬВАТОРЕ ДЕЛЬ ГАУДІО. Нариси з італійсько-української контрастивної граматики: навч. посіб. / Сальваторе дель Гаудіо. – К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2013.

Формування контрастивної лінгвістики, виникнення якої зумовлене потребою вивчення чужих мов, прийнято пов'язувати з працею Р. Ладо «Linguistics across Culture», опублікованою 1957 р. І саме з потреби дидактики постає книжка Сальваторе дель Гаудіо «Нариси з італійсько-української контрастивної граматики», що є першою працею з українсько-італійських зіставних студій у ХХІ столітті.

«Нариси з італійсько-української контрастивної граматики» як університетський посібник для філологів-перекладачів і, ширше, викладачів та італійських студентів-україністів, на думку автора, є спробою «заповнити лакуну навчальної літератури українською мовою з відповідного курсу та презентувати цілісне бачення передусім дискусійних питань контрастивної (порівняльної) лінгвістики» (с. 5). З цим важко не погодитися. Дидактична зорієнтованість праці накладає відбиток на її структуру, а міжмовний характер диктує залучення як українсько-італійських, так і інших важливих наукових джерел. Посібник складається з чотирьох основних розділів, що відповідають класичним навчальним мовознавчим курсам, їхній розподіл ґрунтується на традиції виділення структурних мовних рівнів. Ідеться про фонетику / фонологію, морфологію та синтаксис. Так, розділ «Контрастивні аспекти фонетики / фонології» присвячений детальному розглядові вокалізму та консонантизму, складу, суперсегментних фонологічних засобів. У розділі «Аспекти контрастивної морфології» висвітлено питання словотвору української й італійської мов, а також їхньої частиномовної специфіки. А в «Аспектах зіставного синтаксису» проаналі-

зовано тонкощі різних типів вираження граматичних відношень у зіставлюваних мовах та особливості синтаксичних відношень і порядку слів у типологічно різних реченнях.

Практичним частинам посібника передую інформативний теоретичний розділ «Контрастивна лінгвістика: дефініції». Ця частина прикметна тим, що автор, по-перше, не обмежується винятково визначенням *контрастивної лінгвістики* як наукового напрямку та навчальної дисципліни, а пропонує загальний підхід до з'ясування суті дефініції. По-друге, робить спробу узгодити терміни, використовувані на позначення зіставних студій, демонструючи не лише термінологічну, а й поняттєву відмінність між ними. По-третє, подає стислий історичний огляд становлення напрямку, слухно визнаючи за Р. Ладо першість у концептуалізації та обґрунтуванні «системної методології для контрастивного навчання мов» (с. 11). Згадує про радянське зіставне мовознавство, покликаючись на О. Селіванову та об'єднуючи його з дорадянським: «У СРСР проблематикою зіставного мовознавства займалися Л. В. Щерба,

Є. Д. Поливанов, О. І. Смирницький та ін. <...> У цілому засадничі положення цієї проблематики були означені ще в дослідженнях О. О. Потебні, Ф. Є. Корша, І. О. Бодуена де Куртене»¹ (с. 12). Однак вважаємо це поєднання дорадянського (навіть не суто російського) й радянського історичних періодів доволі формальним і не зовсім коректним, оскільки жоден із цих великих учених не творив у радянський час, початок якого датований 1922 р. Доробок О. О. Потебні, Ф. Є. Корша, І. О. Бодуена де Куртене варто чіткіше детермінувати як дорадянське надбання, що його успадковує не лише російська радянська мовознавча наука. Щоправда, це зауваження мало стосується автора, адже йому не можна відмовити у чемності щодо власне українських наукових праць із питання, він тут радше стає лакмусовим папірцем української відмови від власного доробку і, ширше, слов'янського, присвоєного

¹ Для довідки: **Олександр Опанасович Потебня** (1835–1891) – український мовознавець, філософ, фольклорист, етнограф, літературознавець, педагог, громадський діяч, член-кореспондент Петербурзької АН з 1875 р., член багатьох (у тому числі зарубіжних) наукових товариств (див. більше: Українська мова: енциклопедія. – К., 2004. – С. 50–511).

Корш Федір Євгенович (1843–1915) – російський та український філолог, перекладач, поет, академік Петербурзької АН з 1900 р., дійсний член НТШ у Львові (див. більше: Українська мова: енциклопедія. – К., 2004. – С. 276).

Ігнаці (Іван Олександрович) Бодуен де Куртене (1845–1914) – польський мовознавець, член Польської АН з 1887 р., член-кореспондент Петербурзької АН з 1897 р., іноземний член НТШ з 1914 р. (див. більше: Українська мова: енциклопедія. – К., 2004. – С. 52–53).

російською радянською традицією, з одного боку, за мовною ознакою, а з іншого – за геополітичною. По-четверте, С. дель Гаудіо деталізує предмет і завдання контрастивної лінгвістики, що особливо важливо з огляду на навчальне призначення видання; актуалізує італійсько-українські контрастивні дослідження, слушно вказуючи на лакуни в цій галузі, наслідком чого є, зокрема, відсутність модерних перекладних словників з української на італійську і навпаки. Автор також пропонує важливі коментарі загальнотеоретичного характеру з детальними покликаннями до кожного розділу та підрозділу, беручи до уваги їхню тематичну скерованість, що відповідає основному завданню праці – слугувати дидактичним джерелом.

Системний підхід, логічні додатки, бібліографічний складник, широкий погляд на матеріал у цілому справляє позитивне враження від навчального посібника С. дель Гаудіо, але, мабуть, важко знайти науково-методичну працю, яка залишилася б без зауваг, можливо, навіть у цих заувагах і полягає сенс праці науковця-викладача. Визнаючи загальний науково-методичний рівень «Нарисів італійсько-української контрастивної граматики» належним, не можемо безальтернативно погодитися з окремими твердженнями, висловленими у праці. Так, на с. 21 автор зазначає, що «у слов'янських мовах є м'які приголосні, а в інших мовах їх немає», хоча з «Dictionnaire de linguistique»² отримуємо таку інформацію: «Un phonème palatal est un phonème dont l'articulation principale se situe au nouveau du palais dur, comme les consonne [ɲ] du français montagne, de l'espagnol *mañana*, [λ] de l'italien *maglia*, de l'espagnol *calle*, le glide [j] du français rayon, le voyelles [i, e,

ε, ø], etc» (с. 340), тобто джерело засвідчує наявність м'яких приголосних у французькій, іспанській та італійській мовах. Тут, очевидно, С. дель Гаудіо веде мову про фонологічний статус м'яких / твердих приголосних у певній мові, однак про це варто чіткіше написати, особливо з огляду на адресата. У цьому ж розділі на с. 27 натрапляємо на формулювання, що «в українській мові тільки голосний [y] є лабіалізованим», але в сучасній українській мові маємо два лабіалізовані: [o] й [y] (див.: УМЕ³, с. 104). У наступній частині книжки, на с. 59, зазначено: «Кількість суфіксів з абстрактним значенням в італійській мові переважає над українською мовою, що зумовлено відсутністю питомих українських суфіксів зі значенням абстрактності, усі вони запозичені» (с. 59). Пояснювати перевагу суфіксів з певним значенням їхньою іншомовною природою, напевно, не зовсім коректно. Інша річ, що в італійській мові просто більше суфіксів з абстрактним значенням, ніж в українській – і питомих, і запозичених. Не можемо погодитися і з категоричністю другої частини цитованого речення про брак питомих українських суфіксів зі значенням абстрактності. Тут схилиємося до думки В. Грещука з приводу назв абстрагованих ознак: «З кінця 16 ст. словотвірна модель деад'єктивів із суфіксом **-ость** > **-ість** стає головним засобом новоутворень, інші ж, у тому числі сформовані на власне українському ґрунті, мало- або непродуктивні [зокрема моделі деад'єктивів із суфіксами **-інь**, **-ощ(і)**: **голубінь**, **веселощі**]. Така тенденція зберігається і в сучасній українській мові» (УМЕ, с. 391), чи, кажучи інакше, доцільно говорити про продуктивність / непродуктивність питомих суфіксів зі значенням абстрактності, а не про цілковиту відсутність їх. Коментаря потребує

і суперечність між визначенням термінопоняття *частини мови* та пов'язаними з ним твердженнями. На с. 79 автор пише: «частини мови – лексико-граматичні класи *повнозначних* слів...» (курсив наш. – О. Д.) і далі на с. 84 зазначає: «до *повнозначних* класів слів належать такі частини мови: іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник. До *неповнозначних* частин мови належать прийменник, сполучник, частка», але з огляду на попередню подану дефініцію *неповнозначні* не є частинами мови. Крім того, саме формулювання «до повнозначних класів слів належать такі частини мови» є стилістично недовершеним.

І ще кілька загальних коментарів. Варто звернути увагу на точність, по-перше, уживання термінів. Так, [дифтонг] *висхідний* / *низхідний* краще, ніж *зростаючий* / *низхідний* (с. 22), *сполучник* замість *союз* (с. 53), *ізоморфний* краще, ніж *ізоморфічний* (с. 33), *категорійний* краще, ніж *категоріальний* (с. 87) тощо; і, по-друге, наведення прикладів, як-от: *le dimanche*, *la fleur* (обидва належать до жіночого роду) (с. 93), хоча перший приклад – це іменник чоловічого роду; *шахмати* (с. 130) – укр. *шахи* (СУМ⁴, т. XI, с. 422). Однак тут може йтися не про авторські, а редакторські огріхи.

Висловлюючи окремі зауваги і роблячи коментарі, ми ставили собі за мету привернути увагу автора до того, що, можливо, варто ще раз обдумати й уточнити або змінити, оскільки маємо сподівання на нові праці С. дель Гаудіо в галузі контрастивної італійсько-української лінгвістики.

⁴ СУМ – Словник української мови: в 11 т. – К.: Наук. думка, 1970–1980.

² Dubois J. Dictionnaire de linguistique / J. Dubois, M. Giacomo, L. Guespin et les autres. – Paris: Larousse, 2002. – 514 p.

³ УМЕ – Українська мова: енциклопедія. – К., 2004. – 820 с.

Орися ДЕМСЬКА,
доктор філологічних наук,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»